

עניינים תוכן

מבוא	3
פרק ראשון : רקע היסטורי	5
התנועה הציונית ואידאולוגיה מגדרית	5
דמותה של האישה היהודית החלוצה	7
מעמד האישה בעולם המערבי	10
פעילות נשים בישוב היהודי בתקופה הנחקרת (חברה, פוליטיקה וכלכלה).	11
פרק 2: פעילותה של רחל ינאית בן צבי	15
ביוגרפיה כללית עד העלייה לישראל	15
משק הפועלות	17
פעילות פוליטית והשומר	19
העפלה והפעילות ב'הגנה'	22
תרומה לחינוך והפעילות בגימנסיה	23
מוסד הנשיאות	24
פרק 3: דיון	26
סיכום	28
ביבליוגרפיה	29

מבוא

ההיסטוריה היישובית דחקה את הנוכחות הנשים והמאבקים הנשיים בזירה הפוליטית בישוב היהודי. רק בעשורים האחרונים של המאה ה-21 מחקרים חדשים דורשים לבדוק את מקומן ותפקידן של הנשים בישוב היהודי¹. יחד עם זאת, דמותה של האישה העבריייה החלוצית טבוע עמוק בצביון הישראלי, האישה שעובדת בחקלאות במכנס קצר וטוריייה, האישה שנלחמת בפלמ"ח. מיתוסים אלו, גם אם היו נכונים ברובם או בחלקם מהווים בסיס איתן לתנועת הפמיניזם בישראל. בעבודה מחקר זו ארצה לבדוק מה הייתה מידת התרומה של נשים מובילות בישוב היהודי לקידום האישה בחברה היהודית באופן כללי. שאלת המחקר שתנחה אותי: האם וכיצד תרמה רחל ינאית בן צבי בפעילות רבת התחומים לקידום מעמד נשים בחברה היהודית? אין ספק כי רחל ינאית בן צבי הייתה דמות מופת בהיסטוריה היישובית, היא הייתה פעילה בהגנה העצמית בישוב היהודי, מהפעילות המרכזיות של תנועת העבודה ואשת ציבור מוכרת ומובילה במדינת ישראל. פעילותה של רחל ינאית תמכה במעמד האישה ומטרתה הייתה לאפשר לנשות הישוב לתרום לעשייה הציונית. השערת המחקר שלי היא שפעילותה הענפה של רחל ינאית תרמה למעמד האישה בכך שהיא גרמה לה להיות חיונית לחברה הציונית, ובכך נתנה לה את האפשרות להיכנס גם למרכזי קבלת ההחלטות. דמותה של האישה הציונית, כפי שאנו מכירים, היא לדעתי תוצאה של פעילותה של רחל ינאית, וגם היא לדעתי תרמה למעמד האישה בחברה היהודית. בעבודה זו אעשה שימוש במספר רב של מקורות על מנת לענות על שאלת המחקר, בין המרכזים שבניהם: המחקר של שפירא דניה, "הנפילות: בבה אידלסון, רחל ינאית בן-צבי, רחל כצנלסון-שז"ר, גולדה מאיר, עדה מימון (פישמן) 1981, מרגלית שילה, שני מאמרים / ספרים עיקריים: זהות נשית ומהות נשית בשיח פעולות ואזרחיות, (2007) ו- העלייה השנייה: אישים, 2005. כמובן שאעשה שימוש במחקרים ומאמרים נוספים אודות אישיותה הייחודית של רחל ינאית בן צבי.

¹ הרצוג, ארגוני, עמ' 111-112

פרק ראשון : רקע היסטורי

בפרק זה אציג את הרקע ההיסטורי של התנועה הציונית בכל הנוגע לחשיבה ואידאולוגיה מגדרית, מה היה מעמד הנשים באותה תקופה החל משנת 1880 ועד 1945 בארץ ישראל וגם בעולם המערבי, מה הייתה עיקר פעילותן של הנשים ביישוב, או נשים למען היישוב היהודי התקופה הנחקרת בהיבטים של כלכלה, פוליטיקה וחברה.

התנועה הציונית ואידאולוגיה מגדרית

האידאולוגיה הציונית, מעצם קיומה, ביססה את משנתה על הניגוד בין העברי החלוצי לבין היהודי הגלותי. התנועה הציונית, בעזרת הניגוד שהצגתי, הפכה את המרחב של עבודה אדמה והגנה לברי קיימא בתרבות היהודית – ציונית, מה שעד כה לא היה כלל בתרבות היהודית. הציונות הייתה תופעה חדשה בתרבות היהודית, והיא צייתה לאקטיביזם, לוחמה, עבודה ופעולות למען שחרור הלאום היהודי מן הגלות.²

עיקרון בולט בתאוריה הציונית החלוצית היה עקרון השוויון המלא בין המינים בכל תחומי החיים, ברוח השוויון הסוציאליסטי ה'טבעי'. עיקרון זה היה פועל יוצא של הסדר החברתי – סוציאליסטי החדש ואף בין התנאים לקיומו. בספרות התחייה הלאומית הוצג היהודי החדש גם כתוצר של מהפכה מינית, שבעקבותיה יבראו הן הגוף הפוליטי והן הגוף הפרטי מן הפסיביות ומן הדקדנטיות שאפיינו אותם בגולה, וזאת באמצעות הקשר המחודש עם אדמת המולדת.³

ביצירתו אלטנוילנד, של בנימין זאב הרצל, מי שכוון את התנועה הציונית והרעיון של מדינה יהודית, חשף את תפיסותיו וחזונו לגבי החברה הציונית עצמה. הרצל הכיר בזכות של נשים לבחור ולהיבחר, וראה את זה כחובה הכרחית בחברה הציונית. הרצל הכיר בכך שנשים הן חלק בלתי נפרד מהמוסדות הציוניים, ועליהן ליישם את החזון הציוני בדיוק כפי שגברים עושים, ועל כן יש להן זכויות שוות לגברים. ביצירתו הוא אף מדגיש כי לנשים יש מספיק תבונה וניסיון חיים על מנת להשתלב במערכת הפוליטית והחברתית במדינה היהודית. יחד עם זאת, הרצל לא שוכח כי

² יואב, גלבר "התגבשות היישוב היהודי בארץ ישראל, 1936-1947", בתוך: משה ליסק, אניטה שפירא וגבריאל כהן, "תולדות היישוב היהודי בארץ ישראל מאז העלייה הראשונה: תקופת המנדט הבריטי". ירושלים, 1995, עמ' 305.
³ יונית עפרון, "אחיות, לוחמות ואימהות: אתוס ומציאות במבחן בנות דור "1948, עיונים בתקומת ישראל 10, עמ' 357-356, 2000 (להלן: יונית, אחיות).